

**Показники компетенції дитини старшого дошкільного віку згідно
Комплексної освітньої програми для дошкільних навчальних закладів «Світ дитинства»
(Науковий керівник акад. А. М. Богущ, Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист
МОН України від 26. 06. 2015 р. № 1/11-8964)**

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ “ОСОБИСТІТЬ ДИТИНИ”

ЗДОРОВ’Я ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

Показники засвоєння змісту:

- опікується станом свого здоров’я, дотримується здорового способу життя, культури харчування, гігієни тіла та праці;
- знає про вплив основних природних чинників (сонце, повітря, вода) на стан здоров’я організму людини;
- дотримується правил: перебування у дошкільному навчальному закладі (під час ігор із природним матеріалом, при пересуванні у приміщенні тощо); поводження з тваринами, рослинами (гриби, ягоди, що є небезпечними для здоров’я); пожежної та електро-безпеки, безпеки поводження на воді, льоду, вдома, на ігровому та спортивному майданчиках; знає, як поводитися під час пожежі (при задимленні до виходу добиратися повзком, повідомити про пожежу дорослим, подзвонити по телефону, повідомити адресу), з незнайомими предметами та речовинами; безпечної поведінки із незнайомими людьми (не розмовляти з незнайомцями, не брати від них нічого, при появі незнайомих повідомляти вихователя, батьків, інших дорослих); з агресивними однолітками та дорослими; у ситуації, коли дитина загубилася; дорожнього руху та дорожніх знаків (“Пішохідний перехід”, “Діти”, “Зупинка міського транспорту”, “Підземний перехід”); безпечної поведінки в місько-му транспорті, під час їзди на велосипеді, під час стихійного лиха;
- демонструє навички догляду за хворими;
- має навички користування ножем, ножицями, голкою, виделкою, іншими гострими та ріжучими предметами;
- виявляє повагу до дітей та дорослих протилежної статі, до людей з певними вадами фізичного та психічного здоров’я; співчуває хворим та людям з вадами у фізичному та психічному здоров’ї;
- може дати інформацію: про себе (назвати своє прізвище, ім’я, до-машню адресу, телефон, ім’я та по батькові своїх батьків), своє са-мопочуття;
- використовує набуті навички загартування: вміє здійснити вологе обтирання, обливання ніг, тіла, купатися у відкритих водоймах тощо);
- має уявлення: про спеціальний транспорт, його призначення та можливості виклику (“Швидка медична допомога”, “Пожежна ма-шина”, “Міліція”); частини тіла; основні органи, їх функціональні можливості; шкідливе та корисне для організму, органи чут-тя та правила їх збереження; процес народження людини та ета-пи її життєвого шляху (дитинство, юність, зрілість, старість); статеву належність та її ознаки; про особливості функціонування та цілісність людського організму; складники його здоров’я та здоровий спосіб життя (правильне харчування, корисні напої, рухливість, сон, природні чинники – сонце, повітря, вода); руйнівні для здоров’я чинники (шкідливі напої, несвіжа їжа, спека, мороз, телевізор, комп’ютер тощо); залежність здоров’я людини від пра-вильного харчування; вміє визначати якість їжі для споживання;
- дотримується: правил догляду за окремими частинами тіла та органами (обличчям, руками, ногами, волоссям, вухами, ротовою порожниною, органами виділення) та користування індивіду-альними гігієнічними засобами і предметами догляду; культури споживання їжі (користується столовими приборами, не їсть “на ходу”, на вулиці, у транспорті, їсть не поспіхом та охайно);
- контролює положення свого тіла під час фізичного навантаження, за столом під час споживання їжі та виконання навчальних завдань;
- уміє добирати одяг та взуття для кожного виду діяльності впродовж дня.

САМОСВІДОМІСТЬ ТА САМОСТАВЛЕННЯ

Показники засвоєння змісту:

- оперує займенником “Я”, вирізняє себе з-поміж інших, усвідомлює свої права, статеву, родинну і соціальну належність та саму себе в часі, просторі тощо;
- має позитивну самооцінку та розуміє свою соціальну відповідальність у партнерських взаєминах з однолітками, орієнтується у своїх чеснотах і вадах;
- керує своєю поведінкою, прагне спілкуватися та діяти так, щоб не заважати іншим, співвідносить свої домагання з можливостями, успіхами та невдачами;
- оцінні судження стають більш повними, деталізованими, розгорнутими, об'єктивними;
- під час спілкування проявляє почуття власної гідності, поваги до самої себе, прагнення зайняти гідне місце в системі взаємин з однолітками та дорослими;
- оцінює власну поведінку, вчинки людей, літературних персонажів та кіногероїв з позиції статево-рольових стереотипів та моральних критеріїв, намагається наслідувати позитивний досвід.

Показники розвитку особистісно-оцінної компетенції

Має: достатній рівень обізнаності з образом самої себе, своїм “Я”, його місцем у системі людської життєдіяльності (у сім'ї, групі однолітків, соціально-комунікативному просторі, в різних видах діяльності); уявлення про те, що він (вона) в майбутньому чоловік (жінка), поводить відповідно до цього; здатність до самооцінки, довільної регуляції власної поведінки в різних життєвих ситуаціях; позитивне ставлення до власного внутрішнього світу (мотиви, ціннісні орієнтації, бажання і мрії, почуття тощо); оптимістичне світовідчуття щодо свого сьогодення і майбутнього.

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ “ДИТИНА В СОЦІУМІ”

Сім'я. Родина.

Показники засвоєння змісту:

- розуміє: зміст понять “сім'я”, “сімейні традиції”, їх склад та ознаки (спільне проживання, взаємна турбота, любов, доброзичливість, сімейні обов'язки, повага та гідне ставлення до членів сім'ї, необхідність збереження сімейних традицій); батьки – найрідніші люди, які доглядають та виховують своїх дітей; рідні брати-сестри – це діти, народжені в одній сім'ї, а дідусь та бабуся доводяться батьками татові та мамі;
- проявляє: до батьків любов, повагу та турботливе ставлення; до брата-сестри доброзичливе, дружнє ставлення та турботу; до дідуся та бабусі повагу, опікується їхнім здоров'ям, самопочуттям, дбає про них, допомагає, не ображає своїми висловлюваннями, вчинками та поведінкою; співчуття до хворих членів родини, намагається надати їм посильну допомогу;
- охоче відгукується на звернення членів родини (батьки, брати-сестри, дідусь, бабуся), їхні прохання, прислухається до старших та опікується молодшими;
- дотримується правил сімейного співжиття;
- усвідомлює свої обов'язки, обов'язки кожного члена сім'ї; намагається їх виконувати, підтримує порядок у своєму помешканні; розуміє внесок кожного члена сім'ї у її добробут;
- розуміє, що поняття “родина” – це об'єднання всіх родичів матері та батька;
- виявляє інтерес до спільних родинних справ, свят, зустрічей, фото- та фільмотек;
- знає історію свого роду, вміє скласти родовідне дерево;
- прагне залишатися у присутності рідних “самим собою”;
- помічає зовнішню та внутрішню схожість і несхожість із рідними;
- прагне не засмучувати близьких, виявляти до них чуйність та увагу;

- уміє: стримувати свої бажання, якщо вони заважають рідним; розповісти близьким дорослим про свої справи та улюблені заняття; користуватися сучасними засобами спілкування з близькими та друзями (вести розмову по телефону, надсилати листа тощо).

Показники розвитку родинно-побутової компетенції

Обізнана з нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття; здатна їх дотримуватися. Вміє: підтримувати доброзичливі, дружні та до-вірливі стосунки в родинному колі; виявляти турботу і любов до рідних та близьких членів родини.

Люди (діти, дорослі, група)

Показники засвоєння змісту:

- чітко вирізняє знайомих людей як таких, які добре знають один одного (друзі, товариші, сусіди, співробітники батьків, працівни-ки дошкільного навчального закладу тощо), малознайомих та не-знайомих (перехожі на вулиці, пасажири у транспорті, відвідувачі магазину, глядачі в театрі тощо);
- добре орієнтується у правилах культури поведінки, володіє різ-ними формами і засобами спілкування: встановлює контакт для спілкування за допомогою міміки та пантоміміки; виявляє щирі почуття (симпатію, доброзичливість) та привітність (за влас-ною ініціативою вітається, прощається, дякує дорослому, одно-літкам); у спільній з дорослим діяльності у прийнятній формі ви-словлює свої пропозиції, поради, прохання;
- уміє: вислухати дорослого, відповісти на запитання, відгукну-тися на прохання, пропозицію, виявити чемність у ставленні до них; проявити до малознайомих та незнайомих людей обачність, стриманість та чемність; у разі нагальної потреби (загубилась у натовпі, магазині, іншому людному місці) звернутися до незнайо-мої людини (міліціонера, водія чи контролера у транспорті, про-давця чи охоронця в магазині тощо);
- знає і вміє користуватися елементарними правилами самозбере-ження у разі спілкування з незнайомцями без присутності бать-ків: не брати від незнайомців солодощі, іграшки, не погоджува-тися на пропозицію покататися на машині, не розповідати чужим про себе, свою сім'ю, родину, місце проживання тощо.
- виявляє доброту, турботу, увагу; вміє просити допомоги та надавати її у разі потреби; усвідомлює свої можливості та поважає ба-жання інших людей; може стримувати себе та заявляти про свої потреби у прийнятній формі; добре орієнтується у новій обста-новці; розуміє різний характер ставлення до неї довколишніх; уміє помічати зміни настрою, емоційні стани близьких дорослих та однолітків, враховувати це під час спілкування;
- уміє: входити в контакт з різними за віком дітьми і встановлюва-ти з ними партнерські, ділові й особисті взаємини; користувати-ся правилами ненасильницької поведінки; поступитися власни-ми інтересами і захистити їх при нагоді; проявити піклування про друзів, які тимчасово не відвідують дошкільний навчальний за-клад через різні причини;
- відчуває межу припустимої поведінки; розуміє причини непоро-зумінь, намагається уникнути гострих суперечок і порозумітися, використовуючи слова-пояснення, виправдання та вибачення.

Показники розвитку соціально-комунікативної та родинної компетенції

Обізнана із різними соціальними ролями людей (знайомі, незнайомі, свої, чужі, діти, дорослі, жінки, чоловіки, дівчатка, хлопчики, молоді, літні тощо); з елементарними соціальними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин; уміє дотримувати їх під час спілкування. Сфор-мована елементарна здатність: взаємодіяти з людьми, які її оточують; узгоджувати свої дії, поведінку з іншими; усвідомлювати своє місце в соціальному середовищі; позитивно сприймати себе. Розвинене початкове вміння співчувати, допомагати іншим, обирати відповідні способи спіл-кування в різних життєвих ситуаціях.

Обізнана з нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття; здатна їх дотримувати; вміє підтримувати доброзичливі, дружні, дові-рливі стосунки в родинному колі, виявляти турботу і любов до рідних та близьких членів родини.

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ “ДИТИНА В ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ”

Природа планети Земля

Показники засвоєння змісту:

- володіє елементарними знаннями про планету Земля та різноманітність життя на ній;
- знає основні властивості та особливості повітря, води (її стани); розуміється у можливостях очищення води, дотримується правил користування водою;
- називає різновиди суші, водоймищ, надр Землі, знає про їх призначення та використання в житті людей; дотримується основних правил поведінки на водоймах;
- вирізняє суттєві властивості явищ неживої природи;
- орієнтується в різноманітності рослинного та тваринного світу; вміє спостерігати за змінами, що відбуваються в живій природі в різні пори року;
- знає прикмети та характерні ознаки різних пір року: *осінь* (небо часто вкривається хмарами, мрячить дощ, тумани, повітря вологе, земля мокра), *зима* (сонце світить, але не гріє, холодно, мороз, сніг, хуртовини, заметілі, намети), *весна* (сонце гріє сильніше, день стає довшим, з'являються таловини, на дахах утворюються бурульки, тане сніг, лід, дме теплий вітер, ідуть короткочасні дощі), *літо* (спека, все нагрівається, вранці на траві роса, буває град, грози із блискавками, веселка);
- має уявлення про місцеві рослини, розрізняє і називає: 2-3 види дерев, 2-3 квітучих культурних або дикорослих трав'янистих рослини, 2 види злаків, 3-4 види грибів, 4-5 осілих та 3-4 види пере-літних птахів, упізнає 2-3 види комах, помічає зміни, що відбуваються на майданчику в різні пори року;
- розпізнає 5-6 кімнатних рослин, помічає негаразди в умовах їх зростання;
- визначає особливості зовнішнього вигляду та поведінки тварин куточку природи (риб, птахів, наземних тварин), знає, що умови життя тварин у неволі мають бути схожі на природні (для птахів потрібно повітряний простір, гілки, пісок, корм тощо);
- виявляє зацікавленість щодо отримання елементарних знань про Космос, Всесвіт, використовує їх у різних видах і формах творчості.

Показники розвитку природничо-екологічної компетенції

Обізнаний із природним середовищем планети Земля та Всесвітом як цілісним організмом, у якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рос-лини, тварини, люди, Сонце, Місяць тощо; усвідомлює їх значення для діяльності людини, для себе. Сприймає природу як цінність, виокремлює позитивний і негативний впливи людської діяльності на стан природи, доволіно регулює власну поведінку в природі.

Усвідомлює себе частиною великого світу природи; знає про залежність власного здоров'я, настрою, активності від стану природи, її розмаїття і краси; виявляє інтерес, бажання та посильні вміння щодо природоохоронних дій. Знає про необхідність дотримання людиною правил доцільного природокористування, чистоти природного довкілля, заощадливого використання природних багатств, води, електричної та теплової енергії в побуті; докладає домірні зусилля зі збереження, догляду та захисту природного довкілля.

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ “ДИТИНА У СВІТІ КУЛЬТУРИ”

Предметний світ (житло, за межами житла, вулиця, місто, праця дорослих)

Показники засвоєння змісту:

- розуміє та виявляє інтерес до предметного світу як рукотворного, створеного для задоволення потреб людини та завдяки її праці;
- оперує поняттями “житло”, “меблі”, “білизна”, “побутові прилади”, “посуд” тощо; називає основні технічні засоби та побутове приладдя, користується правилами їх застосування;
- розуміє роль житла в житті людини; має уявлення про особливості традиційного українського житла в місті та в селі;
- цінує атмосферу рідної домівки, усвідомлює значущість її затиш-ку та порядку;

- орієнтується у предметному довкіллі за межами житла: знає на-зви вулиць, прилеглих до будинку, де мешкає він та його родина; розуміє, що вулиця поділяється на проїзну та пішохідну частини; визначає місцезнаходження ДНЗ, магазину, аптеки, поліклініки, пояснює, як до них дістатися;
- називає різні види транспорту, знає їх призначення, характерні особливості, правила дорожнього руху, вміє керуватися ними;
- має елементарні знання про виробництво різних предметів ужитку, технічних приладів та знарядь, засобів пересування та зв'язку, продуктів харчування, гігієни, оперує їх назвами;
- розуміє сутність мотивації праці дорослих, її необхідність та бага-томанітність професій; виявляє ціннісне ставлення до результа-тів праці;
- розуміє відмінність між власною діяльністю і виробничою діяль-ністю дорослої людини;
- охоче займається предметно-практичною діяльністю, самообслу-говуванням, працею в природі, господарсько-побутовою працею та отримує від неї задоволення;
- визначає мету, завдання; прогнозує кінцевий результат; планує послідовність дій, узгоджуючи власні дії з діями партнерів та до-тримуючись правил безпечної діяльності; обирає адекватні при-йоми роботи, знаряддя праці, матеріали;
- демонструє фантазію, винахідливість, здатність самостійно дола-ти труднощі і доводити розпочату справу до завершення;
- виявляє працелюбність, відповідальність, організованість;
- має здатність оцінити результати власної роботи та роботи одно-літків, внести корективи, виправити помилки;
- дбайливо ставиться до власних рукотворних виробів та виробів інших дітей.

Показники розвитку предметно-практичної компетенції

Обізнана із предметним світом, його особливостями у межах житла і поза ним, виготовленням предметів довкілля. Орієнтується в предмет-ному середовищі за місцем проживання, дотримується елементарних правил поведінки на вулицях і дорогах. Користується побутовими пред-метами за призначенням. Обізнана із працею дорослих, виявляє інтерес і повагу до професій, бере участь у спільній праці з дорослими та дітьми; творчо виявляє себе у самостійній предметно-практичній діяльності. За-стосовує елементарні економічні поняття; ощадливо ставиться до речей, грошових коштів.

Світ мистецтва

Показники засвоєння змісту:

- має уявлення про особливості образотворчого мистецтва, знає його види, їх основні спільні та відмінні риси;
- сприймає твір образотворчого мистецтва, його образи з позиції краси, здатна відчути насолоду від його споглядання;
- емоційно-ціннісно ставиться до проявів краси у житті;
- визначає основні жанри образотворчого мистецтва (пейзаж, пор-трет, натюрморт, побутовий жанр);
- володіє комунікативними навичками спілкування із приводу змісту і краси твору образотворчого мистецтва, його засобів;
- із задоволенням наслідує зразки образотворчого мистецтва; ін-тегрує у творчих завданнях власні інтереси, вподобання, цінності, набутий художній досвід сприймання і відтворення прекрасного (вміння, навички);
- розрізняє виражальні засоби та жанри живопису, графіки, худож-нього зображення;
- знаходить і створює різноманітні композиційні рішення, вио-кремлює головне в малюнку, передає особливості художніх образів героїв, деталей одягу, аксесуарів, предметів побуту;
- знає характерні особливості та засоби художньої виразності різ-них видів образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація, робота із природним матеріалом); володіє технічними при-йомами та методами роботи;
- уміє ліпити з природи, з пам'яті, за уявленням та уявою; самостій-но створює образи, скульптурні групи; ліпить різні іграшки, посуд, прикрашає їх візерунками, розписом;

- уміє виконувати предметну і сюжетну аплікаційну роботу, володіє способами вирізування та прикріплення; складає декоративно-орнаментовані композиції на різних площинах за формою, фактурою, кольором, використовуючи природний матеріал;
- планує свою художньо-продуктивну та образотворчу діяльність; послідовно виконує етапи роботи, економно використовує матеріал;
- бере участь у колективній роботі;
- одержує задоволення від процесу та результату творення, застосовує набутий творчий досвід в ігрових, побутових, святкових умовах життя; виявляє ініціативу, естетичне ставлення, зацікавленість та прагнення привернути увагу до результатів своєї діяльності;
- має елементарні уявлення про дизайн; охоче долучається до оформлення приміщення, оздоблення одягу та предметів побуту елементами вже готового або власноруч створеного декору; виявляє інтерес до професії дизайнера.

Музична діяльність

Показники засвоєння змісту:

- розрізняє вокальну й інструментальну музику, народну, класичну та сучасну;
- упізнає знайомі твори за вступом, кінцівкою, знає їх авторів і назви, вміє давати оцінку знайомій музиці загалом та її фрагментам;
- сприймає твори тричастинної форми;
- відрізняє окремі фрази, частини в інструментальному музичному творі;
- виокремлює приспів, заспів у пісні;
- розрізняє музику за характером (спокійна, весела, урочиста, сумна, тривожна, ніжна, ігрова, легка, рухлива, жвава тощо);
- вирізняє засоби музичної виразності (темп, динаміка, регістр), їх нюанси (повільно – швидко, прискорено – уповільнено, голосно – тихо, дуже голосно – дуже тихо, високо – низько, вище – нижче);
- висловлюється про музику, вміє пов'язувати зміни в музиці з розвитком образу;
- називає жанр незнайомих творів (танок, марш, колицьова);
- знає різні види танців (народні, бальні, сучасні) та розрізняє їх.
- співає плавно, мелодійно, виразно, дзвінким голосом, легким рухливим звуком у діапазоні (до) ре – до²(ре²);
- бере дихання перед початком співу, між музичними фразами, розподіляє дихання самостійно;
- чітко промовляє слова, правильно передає приголосні звуки наприкінці слів;
- чисто інтонує мелодію пісні, точно передає її ритмічний малюнок;
- співає з музичним супроводом і без нього, в різному темпі, вміє посилювати чи послаблювати звучання свого голосу;
- має навички злагодженого співу в ансамблі;
- може виконувати пісні самостійно.
- виконує основні види рухів: ходить (бадьоро, урочисто, м'яко, плавно, з носка широко), стрибає (з ноги на ногу, робить підскоки із просуванням уперед, виконує прямий та боковий галоп), бігає (швидко, повільно, легко, сильно, м'яко, обережно, стрімко);
- виконує гімнастичні вправи: з предметами і без них відповідно до ритму музики, вправи з шиккування;
- орієнтується у просторі (ходить у шерензі, "змійкою", по колу одне за одним, у парах, трійках, четвірках, додержує інтервалів руху, звужує та розширює коло, виходить із пари);
- самостійно запрошує партнера до танцю, веде його по колу, дотримує правильної постави в парі, komponує танець із кількох фігур;

- упевнено відчувається в музичних рухах, виконує їх виразно і не-вимушено;
- володіє своїм тілом, користується жестом, мімікою, пластикою для відображення характеру, динаміки розвитку образу;
- виконує танцювальні рухи (крок польки, змінний крок, приставний крок, приставний крок із присіданням, крок із притупуванням), різноманітні рухи руками (плавні й напружені, м'які і тверді, широкі й м'які), ритмічно плескає у долоні;
- відтворює елементи українського народного танцю (бігунець, ко-лупалочка, присідання з викиданням ніг);
- оперує танцювальними термінами;
- самостійно вибирає найбільш виразні за тембрами звучання музичні інструменти;
- обирає на слух знайомі народні примовки, лічилки, колісанки, забавлянки;
- бере участь у самостійній грі "Оркестр";
- розрізняє та проспівує різні за висотою звуки (2-3), довгі й короткі;
- визначає кількість зіграних одночасно звуків (один, два чи три) та відстань між ними;
- плескає або вистукує на ударних інструментах невеличкий ритмічний малюнок;
- використовує умовні позначки для зображення ритмічного малюнка коротенької пісеньки;
- визначає напрям руху мелодії (вгору – вниз), показує напрям мелодії рукою або викладає графічно;
- розпізнає звуки, які знаходяться один біля одного ("звуки-сусіди") під час руху мелодії;
- розрізняє коротенькі приспівки (без слів) за звучанням інтервалів ("Труба", "Гойдалки");
- самостійно знаходить тоніку (останній прикінцевий звук), уміє завершити пісеньку;
- знає, що таке нотний стан; називає ноти першої октави; знає, де вони знаходяться; вміє їх проспівати і викласти на фланелеграфі;
- розрізняє регістрові ключі (скрипковий, басовий).

Театральна діяльність

Показники засвоєння змісту:

- орієнтується в основних видах театального мистецтва, вирізняє гуманний зміст і колективний характер театальної вистави; виявляє себе емоційним та естетично чутливим глядачем;
- співпереживає персонажам, розуміє зміст дійства, вистави, усвідомлює колективний характер дієтворення;
- розуміє театральний образ як живу акторську дію; використовує для передачі образу засоби мовлення, міміки, жести, рухи, музику, танці, спів; ідентифікує почуття і вчинки персонажів із власними;
- виявляє особистісну позицію у процесі перевтілення у сценічний образ, запам'ятовує сюжетну послідовність, своєчасно включається в дію;
- володіє навичками зображення позитивного та негативного образів персонажів; використовує музично-пластично-пісенний досвід у театралізації різних літературних жанрів;
- здатна театралізувати творчу сюжетно-рольову гру, сценку, вигадати казку і засоби для її театралізації, обрати засоби самовираження в діях під музику;
- виявляє особисту позицію, інтегровані навички під час перевтілення у сценічний образ (позитивний, негативний), створює його за допомогою експресивних засобів (мовлення, міміка, жести, рухи, музика, танці, спів);
- запам'ятовує сюжетну послідовність спектаклю, своєчасно включається в дію.

Літературна діяльність

Показники засвоєння змісту:

- розуміє, що казка – це фантастика, олюднення тварин, речей;

- знає напам'ять кілька зачинів, кінцівок, самостійно їх використовує у процесі розповідання знайомих казок;
- упізнає назву казки за описом героїв, ілюстраціями та уривками з тексту;
- самостійно знаходить і називає в тексті казки зачин, кінцівку, по-втори, чарівні предмети, фантастичні події; переказує українські народні казки;
- відтворює зміст поетичного та прозового твору, ідентифікує почуття та вчинки персонажів із власними, висловлює особисту по-зицію;
- декламує вірші напам'ять, застосовує усну народну творчість в іграх, інсценуванні, розвагах, фольклорних святах;
- вдається до римування, словотворчості, гуманних змін і продов-ження казки, оповідання;
- виявляє навички образного мовлення, творчу активність, інтер-ес до улюблених літературних творів, самостійно інтегрує в них елементи інших видів мистецької діяльності (спів, образні рухи, малюнки-декорації, маски);
- знає двох-трьох письменників-класиків, одного-двох сучасних українських прозаїків і поетів, упізнає їх на портретах, має уявлення про їхнє життя та творчість.

Показники розвитку художньо-продуктивної компетенції

Сприймає мистецький твір із позиції краси, вирізняє його як есте-тичний. Виявляє себе емоційно сприйнятливим та естетично чуйним поціновувачем, слухачем, глядачем, виконавцем; емоційно-ціннісно ста-виться до проявів естетичного в житті. Реалізує здатність насолоджува-тися мистецтвом, пізнавати образну специфічність мистецтва і дотичну інформацію. Переймає духовний потенціал мистецького твору у власний досвід. Охоче інтегрує у творчих завданнях власні інтереси, уподобання, цінності, набутий мистецький досвід діяльності, сприймання і відтво-рення прекрасного (вміння, навички), виявляє художню активність як складник особистісної культури.

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ

“ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ”

Показники засвоєння змісту:

- класифікує геометричні фігури за їх просторовим розташуванням; - розпізнає і називає геометричні фігури (коло, овал, трикутник, гострокутний, тупокутний, прямокутний, квадрат, прямокут-ник, трапеція, ромб, точка, промінь, кут, лінія (пряма, крива, за-мкнута), відрізок, куля, куб, циліндр, конус, призма) та називає їх структурні елементи (бік, кут, грань, ребро, вершина);
- розрізняє елементарні математичні поняття: “число”, “цифра”, “лічба”, “рахунок”, “задача”; має уявлення про натуральний ряд чисел; знає, що кількість предметів не залежить від їх величини та просторового розташування; лічить у межах 10 у прямо-му та зворотному порядку; розпізнає графічне зображення чисел (цифри від 0 до 9); порівнює суміжні числа; визначає місце числа в ряду натуральних чисел; оперує в навчальній діяльності по-няттями: “більше”, “менше”, “порівну”, “на 1 (2) одиниці менше/ більше” та математичними знаками “>”, “<”, “+”, “-”, “=”; здатна на 1, 2 одиниці зменшувати або збільшувати числа в межах 10; рахує двійками; здійснює найпростіші усні обчислення на додавання та віднімання;
- окремі частини, на рівні частини (2, 4); за частинами визначає ціле;
- має уявлення про прості арифметичні задачі на додавання і відні-мання (за практичними діями, за малюнком), уміє їх розв'язувати; складає задачі-драматизації (про себе, свою сім'ю, найближче природне і предметне оточення) та задачі-ілюстрації (що відтво-рюють знання дітей про доквілля, їхнє життя), знаходить влас-ний спосіб їх розв'язання.

Показники розвитку математичної компетенції

Виявляє інтерес до математичних понять, усвідомлює і запам'ятовує їх; розуміє відношення між числами і цифрами, склад числа з одиниць і двох менших (у межах 10); обізнаний зі структурою арифметичної задачі; вміє розв'язувати задачі та приклади на додавання і віднімання в межах 10.

Конструювання

Показники засвоєння змісту:

- розрізняє і називає деталі будівельного матеріалу (кубик, пластина довга і коротка, брусок, призма, циліндр, конус), їх форму та розмір;
- самостійно аналізує зразки будівель і поробок;
- виокремлює у предметах, об'єктах окремі частини, ділить ціле на частини, аналізує задані умови і відповідно до них створює власні конструкції;
- уміє складати папір навпіл, ділити квадратний аркуш паперу на 16 однакових частин;
- складає смужку паперу гармошкою і вирізує з неї кілька однакових фігур;
- складає квадратні форми по діагоналі, коло по діаметру, склеює конус і вирізує його по контуру.

Показники розвитку конструкторсько-будівельної компетенції Самостійно конструює споруди та поробки за задумом. Доцільно використовує різноманітний природний матеріал, добираючи його з урахуванням форми, кольору, фактури відповідно до задуму; бере участь у колективних спорудах, уміє працювати разом.

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ “МОВЛЕННЯ ДИТИНИ”

Показники засвоєння змісту:

- розрізняє мовні й немовні, близькі і схожі звуки рідної мови;
- має розвинений фонематичний слух і мовленнєве дихання;
- використовує мовні, інтонаційні та немовні засоби виразності;
- виявляє неточності у вимові звуків у словах та вживанні наголосу; - усвідомлює звуковий склад мовлення;
- диференціює на слух схожі звуки [з] – [с], [з] – [с] – [ц], [ж] – [ш], [г] – [ґ], [г] – [к] – [х], [ц] – [ч], [с] – [ш], [з] – [ж], [х] – [ф] – [хв] – [кв], [л] – [р];
- визначає на слух місце звука у слові (перший, другий, третій), ін-тонаційно промовляє звук у слові; розрізняє на слух тверді і м'які приголосні звуки; моделює звуковий аналіз слів;
- розуміє, що таке речення; визначає кількість слів у реченні та їх місце (перше, друге, третє); аналізує склади слів (дво- і трисклад-ники слова); визначає наголос (наголошений, ненаголошений склад); виокремлює голосні та приголосні звуки, за допомогою схем та фішок визначає їх місце у слові;
- знає назви букв алфавіту;
- вживає всі частини мови (іменники, дієслова, прикметники, частки, вигуки, сполучники і сполучні слова); граматичні категорії (рід, число, відмінкові закінчення); різні за складністю типи ре-чень (прості, складні, складносурядні, складнопідрядні зі сполуч-никами і сполучними словами);
- володіє елементарними навичками корекції та самокорекції мов-лення, помічає і виправляє помилки;
- узгоджує слова у словосполученнях і реченнях згідно з мовними нормами;
- створює нові слова за допомогою суфіксів, префіксів, споріднені й однокореневі слова;
- вільно й невимушено вступає у розмову з дітьми, дорослими як знайомими, так і незнайомими, використовуючи різні форми звертання та перші репліки, водночас пам'ятаючи правила спілкування з незнайомими людьми;
- виявляє ініціативу в спілкуванні з дорослими, звертається з різного типу запитаннями (“Чому?”, “Як?”, “Навіщо?”, “Для чого?”, “Як ви гадаєте?”, “А як на ваш погляд?” тощо);
- охоче підтримує розмову з дорослими; веде діалог на запропоновані теми;
- відповідає своєчасно на першу репліку, використовуючи ствер-джувальні слова-речення (“так”, “так-так”, “саме так”, “авжеж”, “атож”, “еґе ж”, “аякже”) та заперечні слова-речення (“Ні!”, “Ой, ні!”, “У жодному разі!”, “Не можу!”, “Не вийде”);
- розпитує (“Розпитай Незнайка, що він любить”);

- уникає грубих, зневажливих слів;
- будує різні форми діалогу між двома-чотирма дітьми на пропозицію вихователя як на заняттях, так і в повсякденному житті;
- вживає зменшувально-пестливі форми звертання (Катрися, Іван-ку, Михайлику, Оксаночко) та пестливі слова;
- не втручається в розмову інших;
- виконує словесні доручення, звітує про їх виконання;
- уміє запитати, відповісти на запитання (співрозмовника, за зміс-том картини, художнього твору), заперечити, подякувати, виба-читися, розповісти про себе, започаткувати діалог (знайти першу репліку), використати вставні слова та речення: “дивіться” (ди-вись), “бачите” (бач), “прошу Вас” (тебе), “даруйте”, “перепрошую”, “глянь” (гляньте), “кажуть”, “по-моєму”, “я думаю”, “я гадаю”, “уя-віть собі; домовлятися, ввічливо ставитися до співрозмовників;
- передає словами і мімікою свою готовність до спілкування, бере почуте до уваги;
- виявляє свою зацікавленість у розмові, щирість висловлювання, враховує емоційний стан співрозмовників;
- розуміє, що словом можна не лише поліпшити настрій, а й образити.
- ініціює і підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні і немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету, коректно вияв-ляє власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника та корегує його залежно від ситуації спілкування;
- будує розповідь логічно і послідовно, без повторів, пауз, жестів; виокремлює в розповіді початок, основну частину, кінцівку; придумує назву до розповіді; вживає образні художньо-поетичні вирази, приказки, фразеологічні звороти, звертання, вигуки, встав-ні слова, пряму мову;
- будує описові розповіді: за планом вихователя, за змістом сюжетних картин, художніх картин (пейзаж, натюрморт, портрет, характеристика, інтер’єр), ігрових ситуацій, про іграшки, предмети, речі, предметні картинки, складає загадки (про іграшки, тварин, овочі, фрукти);
- складає сюжетні розповіді: за змістом дидактичних картин, за зразком та планом (друге півріччя) вихователя; придумує свою назву до картин; розповідає про події, які передували зображеному на картині, та ті, які могли б відбутися з героями після зображеного на картині;
- складає розповіді за частинами картини (за вказівкою вихователя), об’єднуючи окремі розповіді в єдину цілу розповідь (колективна розповідь); із власного досвіду; поєднує описову і сюжетну розповіді за змістом картини, розповіді за се-рією картин з одним сюжетом, що розвивається;
- складає розповіді з власного досвіду про: спогади дитинства, ви-хідний день, літній та зимовий відпочинок, дитячі ранки та свята, діяльність дітей за зразком та планом вихователя на запропоно-вану тему;
- складає сюжетні творчі розповіді: за зразком та планом вихователя; на запропоновану тему; за опорними словами; за однією іграшкою та сюжетною ігровою обстановкою; продовжує розповіді (казки), розпочаті вихователем;
- переказує оповідання та казки близько до тексту (за планом ви-хователя, самостійно);
- продовжує переказ, розпочатий іншими дітьми; емоційно передає діалоги героїв твору; використовує емоційне забарвлення мовлення дійових осіб, авторські текстові образні вирази, порівняння, метафори, примовки, звертання, вигуки, частки, виявляє творчу імпровізацію за текстом;
- вживає: оцінювальне (розповіді-оцінки) та пояснювальне мовлення (пояснення майбутньої гри, будови малюнка, орієнтування на вулиці), розповіді-міркування на різні теми (“Чому опадає листя з дерев?”, “Чому ведмідь спить узимку?”, “Чому деякі люди працюють уночі?”).

Показники розвитку монологічної компетенції

Володіє навичками розгорнутого, послідовного, логічного і зв’язного мовлення; складає розповіді різних типів, імпровізує, розмірковує про предмети, явища, події, друзів; доходить елементарних узагальнень, вис-новків;

висловлює зв'язні самостійні оцінні судження щодо різних явищ, подій, поведінки людей, героїв художніх творів; виявляє словесну творчість у різних видах мовленнєвої діяльності.

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ

Показники засвоєння змісту:

- розрізняє близькі, але неоднакові звуки рідної та української мови;
- розпізнає нові звуки; правильно і чітко вимовляє всі звуки української мови та наголошує слова відповідно до орфоепічних норм української мови;
- слухає і розуміє мовлення дорослих, казки, оповідання, вірші, запам'ятовує їх;
- володіє діалогічним мовленням: ініціює, продовжує і завершує діалог, використовуючи українську етикетну лексику;
- переказує невеличкі тексти та казки, складає різні типи розповідей (описові, сюжетні, з власного досвіду тощо) як за зразком вихователя, так і самостійно;
- спілкується українською мовою залежно від ситуації.

Показники розвитку україномовленнєвої компетенції

Усвідомлює українську мову як державну в Україні, національну мову українського народу; обізнана з оповіданнями, віршами українських поетів і прозаїків; володіє правильною звуковимовою і граматичними навичками відповідно до норм української мови, володіє зв'язним мовленням (діалогічним, монологічним), спілкується українською мовою у відповідних комунікативних (навчальних, побутових) ситуаціях.

Показники розвитку мовленнєвої компетенції

Інтегроване вміння адекватно й доречно спілкуватися рідною мовою в різних життєвих ситуаціях (висловлювати свої думки, наміри, бажання, прохання), розповідати, пояснювати, розмірковувати, оцінювати, використовувати як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності, форми ввічливості (мовленнєвий етикет); спостерігати за своїм мовленням та мовленням інших, виправляти помилки, дотримуючись загальної культури мовлення, прагне творчо самореалізуватися. Мовленнєва компетенція передбачає сформованість фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної компетенції.

Показники розвитку комунікативної компетенції

Комплексне застосування мовних і немовних засобів для комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування, стриманість у спілкуванні; культура мовленнєвої комунікації.

Комунікативна компетенція передбачає сформованість усіх видів мовленнєвої компетенції.

Підготовка руки до письма

Показники засвоєння змісту:

- уміє орієнтуватися на сторінці зошита;
- проводити безвідривні лінії олівцем на папері, в зошиті впродовж 0,5 хв;

Показники розвитку компетенції

Уміє під час письма правильно сидіти, тримати ручку (олівець); рухає руку вздовж рядка, орієнтується на сторінці зошита; зображує і розташовує у робочому рядку запропоновані елементи візерунків, букв тощо. Володіє руховими навичками, необхідними в подальшому для навчання письма; використовує набуті навички під час самостійного малювання, штрихування; складає орнаменти, візерунки, бордюри тощо.